

**VOORLOOPIG VERSLAG DER COMMISSIE VAN RAPPORT-
TEURS** over het ontwerp van wet tot vaststelling der
begroting van uitgaven ten behoeve van de voltooiing
van het vestingstelsel, dienst 1902. (91)

Het afdelingsonderzoek van dit ontwerp van wet heeft aanleiding gegeven tot de volgende beschouwingen en opmerkingen.

Door verschillende leden was met instemming kennis genomen van de inzichten van den Minister ten aanzien van eene herziening der Vestingwet. Men moge het eens zijn met hen die de permanente vestingwerken tot een minimum willen reduceeren en in de levende strijdkrachten een hoofdfactor voor de verdediging zien, anderzijds dient men te bedenken, dat de forten tot steun dienen dier levende strijdkrachten, een steun vooral noodig bij een jong, onervaren, kort geoefend en weinig talrijk leger.

Ook de Nieuwe Hollandsche Waterlinie heeft groote defensieve kracht. Zij sluit een belangrijk deel des lands af en is als sperlinie voor de verdediging der Stelling van Amsterdam hoogst gewenscht. Het zou geen goede politiek zijn haar te verlaten. Hierdoor zou zoo min besparing van troepen als van uitgaven worden verkregen. De thans loopende kosten van instandhouding zijn betrekkelijk gering.

Overigens waren de leden hier aan het woord van meening, dat niet tot herziening der Vestingwet moet worden overgegaan, alvorens de nieuwe legervorming in volle werking is, een oordeel waarmede ook anderen zich konden vereenigen.

Van eene andere zijde echter werd de meening geuit, dat men langzamerhand tot de conclusie moet komen, dat de Vestingwet van 1874 veel geld heeft gekost, hetwelk door de deskundigen thans wordt beschouwd als ten deele weggeworpen. Doch nu men eenmaal heeft aangevangen, zou men wel doen de Stelling Amsterdam zoo snel mogelijk af te werken, waarvoor desnoods door het sluiten van eene leening de noodige gelden gevonden moesten worden.

Het denkbeeld van eene snelle voortzetting van den bouw vond bij vele leden instemming, waarbij echter werd opgemerkt, dat in verband met hetgeen jaarlijks verwerkt zou kunnen worden, daartoe waarschijnlijk geen leening noodig zou zijn. Men vreesde, dat de vesting Amsterdam, wanneer op den tegenwoordigen voet met den bouw wordt voortgegaan, over twintig jaren nog niet voltooid zal zijn en dat alsdan, hetgeen in den aanvang werd gebouwd, zal blijken verouderd te zijn, zonder dat in den tusschentijd de verdedigbaarheid verzekerd was. Ook zal, waar de voltooiing geschiedt onder verschillende Ministers, noodwendig rekening gehouden moeten worden met de wisselende inzichten, hetgeen de eenheid van uitvoering schaadt.

Sprekende over de doelmatigheid van de Stelling heeft de Minister in zijne Memorie van Antwoord aan de Tweede Kamer (bladz. 2) verklaard, dat hij vertrouwt, dat het vraagstuk der approviandeering van de Stelling ten slotte op bevredigende wijze zal worden opgelost, zoodat de verdedigbaarheid van de Stelling uit dit oogpunt genoegzaam verzekerd mag worden geacht. Dit gaf een lid aanleiding op te merken, dat dit juist eene onoplosbare quaestie is, tenzij men het Noordzeekanaal openhoudt, wat mogelijk zou zijn, indien wij in tijd van oorlog een bondgenoot hadden. Doch de Minister stelt zich niet voor het Noordzeekanaal te verdedigen. Hij rekent niet op toever van buiten; maar dan is het vraagstuk der approviandeering van zeer ernstigen aard. De quaestie der watervoorziening is thans opgelost, doch zoolang dit ook niet met de approviandeering het geval is, kan de Minister niet zeggen, dat verdedigbaarheid van de Stelling uit dit oogpunt genoegzaam verzekerd mag worden geacht. De hierbedoelde zinsnede uit genoemde Memorie vereischte dus nadere toelichting. Daartegen werd echter opgemerkt, dat de steller van de Memorie blijkbaar zijne gedachte niet volkomen juist heeft uitgedrukt, waardoor de bedoelde zinsnede onlogisch schijnt. Men las daarin iets anders en wel dit, dat de Minister een uitvoerbaar plan heeft.

Van andere zijde werd nog gewezen op de omstandigheid, dat men vroeger met hetzelfde ongeloof sprak over de mogelijkheid om de Stelling van water te voorzien als nu over de approviandeering. Desniettemeenstaande is men er in geslaagd om hiervoor een uitvoerbaar en geheel afdoend plan te ontwerpen, dat nu

in volle uitvoering is. Men geloofde, dat, wanneer eenmaal de daarop betrekking hebbende rapporten van de daarmede belaste Commissie zullen verschenen zijn, daaruit zal blijken, dat ook zeer wel te voorzien zal zijn in de quaestie van approviandeering, de behoefte aan brandstof enz. Men wees hierbij op hetgeen in Zwitserland plaats heeft, waar voldoende voorraad steeds is opgeslagen voor het geheele land zonder al te groote kosten. Dit beroep op Zwitserland werd evenwel van eerderbedoelde zijde bestreden. Dit land wordt bij oorlog niet van alle kanten ingesloten, zooals het geval is met eene Stelling als de Amsterdamse, waarbij men bovendien te rekenen heeft op de voeding van 800 000 menschen en het noodige vee op een beperkt terrein.

In verband met deze begroting werd ten slotte nog de opmerking gemaakt, dat de behandeling der tot de vestingwerken behorende beplantingen nog al te wenschen overlaat. Men meende te weten, dat het snoeien der boomen is opgedragen aan lieden, die als belooning voor hun arbeid het van den snoei afkomstige hout ontvangen. Dit achtte men een verkeerd systeem.

Ook over achteruitgang der visscherij, ten gevolge van de vervuiling der grachten werd geklaagd.

Aldus vastgesteld 16 Januari 1902.

VAN NIEROP.

VAN ALPHEN.

MEINESZ.

'T HOOFT.

SCHIMMELPENNINCK VAN DER OIJE.

**VOORLOOPIG VERSLAG DER COMMISSIE VAN RAPPORT-
TEURS** over het ontwerp van wet tot vaststelling van het
IXde hoofdstuk der Staatsbegroting voor het dienstjaar 1902.
(2)

Het afdelingsonderzoek van dit ontwerp van wet heeft aanleiding gegeven tot de volgende beschouwingen en opmerkingen.

Algemene beschouwingen.

§ 1. *Financieel beleid.* Enkele leden wezen op de belangrijke verhooging van het eindcijfer dezer begroting vergeleken bij die van het vorige dienstjaar. Men erkende echter, dat dit niet te wijten is aan dezen bewindsman, doch wel aan maatregelen, genomen onder den afgetreden Minister. Wel zag men gaarne den Minister voortgaan in de richting door zijn ambtsvoorganger ingeslagen, doch men vleide zich, dat hij bij de keuze der werken met het noodige onderscheid zou handelen. Als voorbeeld van minder wenschelijke maatregelen wees men o. a. op de haven van Scheveningen en het subsidie voor den locaalspoorweg van Zutphen naar Hengelo. Verschillende leden hadden het optreden van dezen Minister met genoegen gezien, omdat zij meenden, dat hij meer dan zijn voorganger gepaste zuinigheid zal betrachten.

Men ontveinsde zich hierbij evenwel niet, dat de Minister zich wel wat ruim had betoond in het verleenen van verhooging van jaarwedden van ambtenaren, al moest men erkennen, dat bij den drang tot lotsverbetering, vooral der lagere categorieën, op den Minister uitgeoefend, een dergelijke handelwijze verklaarbaar mocht heeten. Het had somtijds den schijn of de rollen omgekeerd zijn en of het niet langer de Staten-Generaal, maar de Minister moet zijn, die de koorden der beurs in de hand houdt.

§ 2. *Behandeling van wetsontwerpen tot onteigening.* In verband met de verklaring van den Minister in de vergadering der Tweede Kamer van 14 December 1901, waarmede de Eerste Kamer reeds eerder zijne instemming betuigde (zie Eindverslag wetsontwerp n°. 111), dat bij hem het voornemen bestaat in het vervolg in de Memorie van Toelichting tot ontwerpen van wet, houdende verklaring van het algemeen nut eener onteigening,

Voort. Versl. der Comm. van Rapp. over het ontwerp van wet tot vaststelling van hoofdstuk IX der Staatsbegroting voor 1902. (2)

de daartegen ingebrachte bezwaren te memoreeren en tevens op te geven de aanbevolen wijze van oplossing dier bezwaren, drong men er op aan, dat alsdan ook zou worden medegedeeld of eenige bepaling eener keur of politieverordening zich tegen de uitvoering van het onteigeningsplan verzet.

§ 3. *Afschaffing van tollén.* Naar aanleiding van dit onderwerp werd opgemerkt, dat de tegenstanders der afschaffingswet in den grond toch gelijk bleken te hebben gehad, daar men nu halverwege blijft steken. Gaat men niet voort, dan bestendigt men een viciëuzen toestand. Verschillende leden zouden daarom de geleidelijke afschaffing van alle landtollen wel in de hand willen werken, al moest de Staat daartoe ook eenig subsidie geven.

Andere leden hadden bezwaar de afschaffing tot de landtollen te beperken, men had *a* gezegd en moest nu ook *b* zeggen. De Minister zelf heeft een argument voor de afschaffing der watertollen geleverd, door te klagen over de ophooping van schepen op het tolvríje Merwedekanaal.

Hiertegenover werd herinnerd aan hetgeen door den Minister is gesproken in de vergadering der Tweede Kamer van 18 December 11., n. l. dat *b* eigenlijk reeds gezegd is en dat men door *c* te zeggen nog niet aan het einde van het alfabet zal zijn gekomen.

IIde AFDEELING.

Droogmaking Zuiderzee. Met genoegen hadden verschillende leden gezien, dat bij het groote verschil van meeningen ten aanzien van deze zaak, het plan nog eens aan nader onderzoek zal worden onderworpen. Terwijl enkele leden de intrekking betreurden, achtten velen het plan financieel gewaagd.

Droogmaking Lauwerzee. Door vele leden werd aangedrongen op een spoedige beslissing in deze zaak. Men achtte de totstandkoming daarvan zeer gewenscht in het belang der afwatering van Friesland en een gedeelte van Groningen.

Drooglegging Friesche Wadden. Enkele leden betuigden hun groot leedwezen er over, dat men blijkbaar geen middel heeft kunnen vinden om deze zaak tot oplossing te brengen.

Van andere zijde merkte men op, dat het vroeger tot uitvoering gebrachte plan op een verkeerde basis berustte, n. l. op de onderstelling, dat de vloed en de eb aan weerszijden van den dam gelijkmatig zouden opkomen en afgaan. Toen deze onderstelling onjuist bleek, bezweek de dam onder den eenzijdigen waterdruk. Wil men de zaak opnieuw beginnen, dan is daarvoor noodig een nieuw plan. Doch het voordeel zou altijd zeer problematisch zijn.

Maakte men de Zuiderzee droog, dan zou men tenminste goeden grond bekomen; hier daarentegen, zou men slechts krijgen de hoop op aanslibbing.

Eiland Rottum. Op het nemen van maatregelen, als duinbeplanting en dergelijke, tegen verstuiwing en afslag werd aangedrongen.

Waterweg van Dordrecht naar zee. Gaarne zal men de voorstellen van den Minister met betrekking tot deze zaak afwachten.

Enkele leden gaven als hunne meening te kennen, dat de verbetering van den waterweg wel gewenscht is, doch niet behoort te worden afgescheiden van de verdediging door fortén. Het Hellegat is nu eene uitstekende afscheiding. Doch maakt men dat water diep, dan dringt de vijand door dat diepe water binnen onze Hollandsche Waterlinie. Bij den tegenwoordigen toestand van het Hellegat zijn wij veel sterker dan na de verdieping van het water met fortén. Dus behooren er bij de verdieping in ieder geval fortén. Zij vreesden echter, dat dezelfde menschen, die nu hunne stem laten opgaan voor verbetering, wanneer eenmaal de verbetering van het water is tot stand gekomen, hunne stem zullen verheffen tegen de fortén.

Wedden van wegwerkers. Ook thans werd door sommige leden aangedrongen op meer gelijkheid in de traktementen der wegwerkers bij overeenkomstige toestanden. Het komt voor, dat er een niet onbelangrijk verschil is in de traktementen van twee wegwerkers op aan elkaar grenzende deelen van wegen

in twee provinciën, waar het verschil in loonstandaard dus niet noemenswaard kan zijn.

Aardappelengat. In eene der afdeelingen werd opgemerkt, dat men in het Aardappelengat nu reeds eene diepte heeft verkregen van 53 decimeter bij laagwater en van 71 decimeter bij hoogwater. Wanneer deze toestand blijft, dan wordt daardoor de verbetering van het Hellegat overbodig. Men dient hiermede rekening te houden te meer, daar het Hellegat een verradelijken bodem heeft, hetzij die dan bestaat uit loopzand zooals sommigen beweren of uit derrie als andere staande houden.

Hiertegen werd opgemerkt, dat het vaarwater in het Aardappelengat voortdurend verloopt.

Verlegging van den Maasmond. Met nadruk werd in eene der afdeelingen opgekomen tegen den aandrang om de opening van de nieuwe rivier te doen geschieden, voordat de werken, in de Memorie van Antwoord aan de Tweede Kamer genoemd, voltooid zijn. Het westelijk gedeelte van Noord-Brabant zou daardoor in eene zeer slechte conditie geraken.

Haven te Delfzijl. Men betuigde zijne instemming met de spoedige voortzetting van dit werk.

Dollardslib. Met waardeering had men kennis genomen van het voornemen van den Minister de inrichting van nog meer opslagplaatsen te bevorderen, vooral wanneer die zoo worden ingericht, dat het slib hierdoor in een meer droogen toestand geraakt.

Merwedekanaal. Hierbij werd ter sprake gebracht de intrekking van het wetsontwerp n°. 170, Zitting 1900—1901. Bij dit wetsontwerp werd voorgesteld de onteigening van de aan de gemeente Utrecht behorende sluis, waardoor de wateroverschening dezer stad plaats vindt. Behalve dat hierbij de onde vraag rijst of een werk bestemd voor den publieken dienst kan worden onteigend, wordt de stad door de onteigening geschaad. Het gemeentebestuur heeft over deze zaak een request ingezonden bij de Staten-Generaal.

Nu deze Minister het wetsontwerp heeft ingetrokken, wenschte men te vragen of daarmee nu ook erkend wordt de juistheid der door Utrecht geopperde bezwaren en of verder van de onteigening wordt afgezien.

Kanaal van de Zuid-Willemsvaart naar den Amer. Verschillende leden waren door het antwoord van den Minister in zijne Memorie aan de andere Kamer gegeven teleurgesteld. Men drong op bespoediging van het onderzoek aan. De belanghebbende gemeenten dragen elk daarvoor bij, Tilburg alleen een half miljoen; zij hebben dus aanspraak op de totstandkoming van dit kanaal, dat door den ambtsvoorganger van den Minister is toegezegd.

Andere leden wezen echter op de moeilijke quaestie ten aanzien van de kruising van dit kanaal met de spoorwegen. Deze moet eerst worden opgelost; een ernstig onderzoek is dus noodig.

Brug over de Gouwe. De wensch werd uitgesproken, dat de verbetering van deze brug weldra tot stand moge komen. Deze werd dringend noodig geacht.

Havenwerken te Terneuzen. In eene der afdeelingen werd opgemerkt, dat de Regeering ter gelegenheid van de onderhandelingen over den sluisbouw te Terneuzen te toegevend tegenover België is geweest. Zij had eenige concessie moeten zien te verkrijgen, bijv. ten aanzien van den vee-invoer.

Van andere zijde werd hiertegen aangevoerd, dat de houding van België in dit opzicht vrijwel te gemoet komend mag genoemd worden.

Meppelerdiep. De afwatering van het Meppelerdiep eischt afdoende verbetering. De Minister ziet dit in en is van oordeel, dat de oprichting van een stoomgemaal te Zwartsluis aan de bezwaren te gemoet kan komen. Door eenige leden werd daarom aangedrongen, dat deze zaak zoo mogelijk spoedig zou worden ter hand genomen.

Voorl. Versl. der Comm. van Rapp. over het ontwerp van wet tot vaststelling van hoofdstuk IX der Staatsbegroting voor 1902. (2)

Drentsche hoofdvart. Ook in deze zaak werd door sommigen op spoed aangedrongen.

Rijksweg te Utrecht. Men achtte den toestand onhoudbaar. Spoedige verbetering door den aanleg van een tunnel of op eene andere wijze werd wenschelijk geoordeeld.

Kanaal naar de Weerdingervenen. In eene der afdeelingen werd de wensch uitgesproken, dat deze zaak tot eene spoedige oplossing zou komen. Eenige leden achtten het niet twijfelachtig, dat wat de overbrugging van het kanaal betreft, deze eigenlijk ten laste van de spoorwegmaatschappij zou moeten komen; desnoods zouden bedoelde leden goedkeuren, dat de Staat die kosten op zich nam. Dat deze quaestie eene aanleiding tot vertraging zou opleveren, kwam niet gewenscht voor.

Intrekking van wetsontwerp n°. 8, Zitting 1900—1901. De intrekking van het ontwerp van wet, tot verzekering van de veiligheid van het verkeer op de openbare wegen, werd door sommige leden betreurd. Zij hoopten, dat het weder spoedig zou worden ingediend.

AFDEELING III.

Staatsexploitatie van spoorwegen. Meerdere leden verklaarden zich tegen het denkbeeld van overneming der spoorwegen door den Staat. Er bestaat thans gezonde concurrentie. Over de bediening heeft men niet te klagen, integendeel, deze is over het algemeen goed en goedkoop. Bij klachten heeft men terstond redres. De toestand is dan ook bij ons veel beter dan in Duitschland.

Het gebezigde argument, dat de kosten van overneming ieder jaar hooger worden wegens den bijbouw, kan ook niet gelden. Exploiteerde de Staat de spoorwegen zelf, hij zou die gelden ook moeten uitgeven. Ook sprak men tegen de bewering, dat de Staat sterker zou staan tegenover buitenlandsche Staatsspoorwegen, dan nu de onze in handen zijn van maatschappijen. Het omgekeerde was veeleer waar. De spoorwegovereenkomsten hebben bijgedragen tot het vervoer, terwijl men met genoegen zag, dat de maatschappijen thans ook meer hare aandacht gingen wijden aan het lokaalverkeer. Ook vreesde men, dat bij staats-exploitatie de zoo noodige koopmansgeest te weinig zou voorzitten.

Andere leden konden zich met deze beschouwingen niet vereenigen. Sommigen meenden zelfs, dat ons spoorwegwezen in een zeer vicieuzen toestand verkeert. Van deze zijde werd op de bekende gronden voor overneming der spoorwegen door den Staat gepleit. Men deed hierbij voorts een beroep op de woorden van den Minister zelf, door hem gesproken in de vergadering der Tweede Kamer van 19 December ll. De Minister ontkent daar, dat wij in ons land een echte particuliere exploitatie hebben. De maatschappijen zijn zoo weinig zeker van haar bestaan, dat zij haar vleugels niet kunnen uitslaan, geen nieuwe lijnen kunnen bouwen, geen connecties aanknoopen. Uitbreiding van werken, verbeteringen kunnen niet worden geamortiseerd en afgeschreven.

Dit wordt onmogelijk gemaakt door de bepalingen der overeenkomsten en daardoor zijn wij, gelijk de Minister zegt, tot een toestand gekomen, die op den duur onhoudbaar is. Den een of anderen dag zal dus een regeling moeten worden getroffen.

„De maatschappijen zijn reeds zóó gebonden, en financieel, en door wetten, reglementen en hare goedwilligheid en tact om met de Regeering om te gaan, dat wij bijna Staatsexploitatie hebben.” Zou de toestand dan niet zuiverder zijn als wij geheel en al Staatsexploitatie hadden? Te meer komt dit wenschelijk voor, daar de Minister zelf erkent, dat verschillende detail-grieven, zooals bijv. de beperkte bevoegdheid der Regeering in zake tarieven, zouden verdwijnen.

De meeningen over dit onderwerp waren evenwel zeer verdeeld, van sterken aandrang tot Staatsexploitatie was over het algemeen geen sprake.

Ook de invloed welke op de verkeersbelangen zou worden uitgeoefend ten gevolge van den aankoop door de Hollandse IJzeren Spoorwegmaatschappij van de aandeelen van de beide electrische spoorwegmaatschappijen werd ter sprake gebracht. Met instemming had men van de verzekering van den Minister

kennis genomen, dat bij de beoordeeling der te wijzigen plannen die belangen niet uit het oog zullen worden verloren.

In dit verband werd ook gevraagd in welk stadium de plannen verkeerden voor den aanleg van eene lijn van Amsterdam naar Leiden, waarbij vooral ook de belangen der Haarlemmermeer, die tot nog toe wat spoorwegverbinding betreft zeer stiefmoederlijk is bedeed, zeer zijn gemoeid.

Art. 113 algemeen reglement voor den dienst op de spoorwegen. Hoewel niet rechtstreeks onder spoorwegen ressorteerende, werd hierbij het volgende opgemerkt. Over het algemeen is het personeel der spoorwegen niet in zulk een slechte conditie. Omtrent den dienst zijn regelen gesteld, waardoor hun de noodige rusttijden worden verzekerd, en na afloop van hun dienstverband hebben zij recht op pensioen. De aandacht werd echter gevestigd op het personeel van den veerdienst Enkhuizen—Stavoren, dat niet in dienst is bij de Hollandsche Spoorwegmaatschappij, maar in dien van den ondernemer-contractant en dus niet in de voorrechten van het spoorwegpersoneel deelt. Men achtte het wenschelijk dat ook deze lieden in dezelfde positie werden gebracht.

Zondagsrust. Men kwam op deze zaak, reeds in de Tweede Kamer besproken, nader terug en vroeg of niet meer gedaan kon worden voor bevordering der Zondagsrust. Men meende, dat treinen, die alleen zijn ingelegd ter voldoening aan de eischen van het verkeer op de werkdagen, zooals beurstreinen, zonder bezwaar des Zondags zouden kunnen vervallen.

Verbinding Roodeschool—Groningen. Er werd geklaagd, dat de emplacementen op deze lijn veel te klein zijn in verhouding tot het groote goederenvervoer, dat daarlangs plaats heeft.

Dubbel spoor Tilburg—'s Hertogenbosch. Op aanleg van dubbel spoor op de lijn Tilburg—'s Hertogenbosch werd door sommige leden aangedrongen. Anderen merkten evenwel op, dat de noodzakelijkheid daartoe niet groot is. Iets anders ware het wanneer het internationaal verkeer nog langs deze lijn geschiedde, doch dat heeft zich verplaatst.

Verkeer tusschen Zwolle en Groningen. Ook voor deze lijn werd op dubbel spoor aangedrongen. Het vervoer is vrij groot en de treinen komen dikwijls te laat. Hiertegenover werd opgemerkt, dat het te laat komen op de Nederlandsche spoorwegen veelal te wijten is aan de emplacementen, die over het algemeen te klein zijn, en aan de buitenlandsche verbindingen.

Materieel. Men klaagde over de tweede-klasse-wagens op de lijn Sittard—Herzogenrath, die voor personenvervoer weinig geschikt zijn. Ook de derde-klasse-wagens op de lijn Roodeschool—Groningen laten veel te wenschen over.

Westelijke viaduct te Amsterdam. Men vroeg, of bij langer uitstel van voorziening in deze zaak geen gevaar kon ontstaan.

Noordoesterlokaal spoorwegmaatschappij. Met genoegen had men vernomen, dat deze aanleg krachtig wordt doorgezet.

IVDE AFDEELING.

Reorganisatie van de Kamers van koophandel. Men vroeg hoe de Minister dacht over eene organisatie als die der Kamers in België.

Andere leden meenden, dat zonder wettelijke regeling niet zou worden beantwoord aan het doel, dat belanghebbenden bij hun wensch tot reorganisatie voor oogen hebben.

Mijnwezen.

Mijnen. Men vroeg of de Minister bereid was het hout voor de Staatsmijnen bij voorkeur te betrekken uit ons land, om daarmee onze eigen boscheultuur te bevorderen, gelijk bij de steenfabricatie de Minister zich ook voor het gebruik van het inlandsch fabricaat heeft verklaard.

Mijnraad. Voor de leden van den mijnraad is geen salaris uitgetrokken, alleen voor den secretaris. Men vroeg of nu wel de geschikte personen voor den raad zouden gevonden kunnen worden.

Jaarwedden van het personeel. Men waarschuwde tegen het vaststellen der jaarwedden voor nieuwe betrekkingen op hooge cijfers, waarvoor tegenwoordig wel de neiging bestaat. Als voorbeeld wees men op de regeling der traktementen voor het Bestuur der Rijksverzekeringsbank. Hierdoor ontstaan wanverhoudingen in de verschillende takken van dienst, die op den duur tot nieuwe verhoogeningen leiden.

Mijnbouwkundige opsporingen. Sommige leden achtten het uitgetrokken bedrag van f 15 000 te klein. Er had een veel grootere som moeten zijn uitgetrokken. De Staat moet dit werk evenwel niet in eigen beheer doen, doch overlaten aan particulieren of bijzondere maatschappijen op vast accoord tegen bepaalden prijs.

Verscheidene andere leden waren van oordeel, dat de mijnbouwkundige opsporingen niet van den Staat moesten uitgaan. Daardoor toch laadt deze den schijn op zich, alsof hij de particuliere exploitatie niet wenscht. De particuliere ondernemingsgeest moet eerder worden aangemoedigd.

Sommige leden juichten evenwel toe, dat de Staat deze zaak ter hand neemt.

Scheepvaart.

Reorganisatie van den Raad van Tucht. Tot de werkzaamheden van den Raad van Tucht behoort het constateeren der oorzaken van scheepsrampen. In een der afdelingen werd opgemerkt, dat bij het onderzoek naar de oorzaak van aanvaringen, de schipper en opvarenden der beide schepen ieder in hun eigen land worden gehoord. Hierdoor ontstaat de mogelijkheid voor tweërlei uitspraken. De Raad van Tucht zou of beide partijen moeten kunnen hooren of zich moeten onthouden.

Vde AFDEELING.

Agrarische wetgeving. De noodzakelijkheid van de herziening van de bepalingen van het Burgerlijk Wetboek betreffende het pachtrecht werd door sommige leden niet ingezien.

Jachtwet. Van eene reorganisatie der Jachtwet werd door verschillende leden weinig verwacht. Men vreest, dat zoodanige herziening zou strekken, tot verslapping der bepalingen. Daarmede zal niemand gebaat zijn, ook niet de eigenaars van den grond. Want het zijn dezen niet die op wijziging aandringen, doch zij die het wild zouden willen stroopen op den grond van anderen.

Gedeeltelijke invoering van het Pruissisch stelsel schijnt niet wel mogelijk. Wel mogelijk en wenschelijk zou zijn invoering van het geheele systeem d. w. z. gemeenschappelijk jachtveld voor zoover het particulier bezit niet een zekere uitgestrektheid te boven gaat (in Pruissen 300 morgen) en met bevoegdheid voor den particulier met minder bezit om zijn jachtveld aan het gemeenschappelijk veld te onttrekken, onder voorwaarde evenwel, dat hij zelf ook niet daarop jaagt of laat jagen.

Van andere zijde werd op herziening der Jachtwet aangedrongen. Men achtte de straffen te licht, terwijl ook niet het juiste verband bestaat tusschen de Jachtwet en de Wapenwet. Zooals de zaken nu staan, kunnen particuliere jachtopzieners, wanneer zij zich op den openbaren weg begeven, bekeurd worden.

In meerdere afdelingen werd ook aangedrongen op eene spoedige beslissing ten aanzien van het gebruik van de zoogenaamde lichtbak, in verband met het toenemend verzet tegen de politie.

Bescherming van nuttige vogels. Door enkele leden werd gewezen op de noodzakelijkheid om ten aanzien van de bescherming van nuttige vogels maatregelen te treffen meer in overeenstemming met die, welke in het buitenland genomen zijn.

Overigens zou men gaarne vernemen of er belangrijke bekeuringen en veroordeelingen hebben plaats gehad krachtens de bestaande bepalingen.

Vertegenwoordiging van den landbouw. Met ingenomenheid hadden verschillende leden kennis genomen van de toezegging der Regeering in zake wettelijke regeling van de vertegenwoordiging van den landbouw. Sommigen achtten haar spoedvereischend. Enkele leden gaven den Minister in overweging bij de regeling rekening te houden met de bestaande of op te richten landbouwmatachappen, bij voorbeeld door het kiesrecht aan het lidmaatschap daarvan te binden.

Pachtcommissiën. Verschillende leden stemden in met het voornemen van den Minister om het ingetrokken ontwerp van wet, betreffende subsidiën aan pachtcommissiën te verleenen, voorschijds niet weder in te dienen. Zij zagen het nut dier commissiën niet in.

Ondersteuning der varkensfokkerij. Aan den Minister werd door sommige leden in overweging gegeven steun te verleenen aan fokverenigingen tot verbetering van het varkensras, vooral met het oog op export.

Landbouw-tijdschrift. De verhooging van het subsidie aan dit tijdschrift vond geen onverdeelden bijval.

Boerenleenbanken. Men zou gaarne een algemeen verslag over de bestaande boerenleenbanken ontvangen, om zich een oordeel te kunnen vormen over hare wijze van werken.

Rijksveeartsenijsschool. Men vroeg of het den Minister nu reeds gebleken is (zie Memorie van Antwoord Tweede Kamer bladz. 46), dat reorganisatie van het veeartsenijkundig onderwijs noodig is. Naar het oordeel van verschillende leden was eene reorganisatie inderdaad wenschelijk, daar het onderwijs bij dat in het buitenland gegeven achterstaat.

Rijkshengstveulendepot. Voor de opmerkingen betreffende de wijze van aankoop van veulens ten behoeve van het Rijkshengstveulendepot te Bergen op Zoom, waartegen bezwaren bestonden, werd verwezen naar het Voorloopig Verslag betreffende hoofdstuk VIII dezer begroting.

Heideontginning. Eenige leden spraken er hun leedwezen over uit, dat de Minister ongeneigd scheen de heideontginning van de zijde der gemeenten door financieelen steun te bevorderen.

Boteronderzoek. Door sommige leden werd de dringende noodzakelijkheid betoogd om tot het onderzoek van botermonsters aan de Rijkslanlbouwproefstations wederom vergunning te verleenen, althans voor zoover betreft de boter van kleine landbouwers en van coöperatieve zuivelverenigingen.

De reden, waarom na October 1900 dergelijk onderzoek verboden werd, was vrees voor bevordering van knoeierijen in den boterhandel. De leden hier aan het woord meenden, dat dit gevaar zou kunnen worden voorkomen door speculatieve fabrieken, d. w. z. zij, die de melk opkopen om daarvan boter te maken, niet tot het onderzoek toe te laten. Anderen achtten evenwel een dergelijke uitsluiting niet gerechtvaardigd.

Door wederinvoering van het boteronderzoek zou men geleidelijk kunnen komen tot Staatscontrole en dus als het ware wettelijke garantie, zooals in Denemarken.

Onze boter neemt op de wereldmarkt niet de plaats in die zij verdient. Door Staatscontrole zou haar goeden naam zeer zeker worden verhoogd.

Verplichte keuring van levensmiddelen. Enkele leden drongen aan op invoering eener verplichte keuring van levensmiddelen; van die, welke voor export dienen, in de eerste plaats.

Vide AFDEELING.

Verloren gaan van brieven. Naar aanleiding van een in de verschillende dagbladen meegedeeld verslag van een zitting der Amsterdamsche rechtbank, waar twee postbeambten terecht-

stonden, wenschte men de aandacht van den Minister te vestigen op de verklaring door een commies der posterijen, als getuige en deskundige gehoord, afgelegd, dat een brief die dik is, bij de post niet geheel veilig is. Met verbazing had men van die verklaring kennis genomen. Men drong bij den Minister er op aan het korps der postbeambten zooveel mogelijk te zuiveren van onvertrouwde elementen. Een streng toezicht was noodzakelijk.

Postkantoor te Enschede. Het blijkt, dat te Enschede zal worden opgericht een nieuw postkantoor, waaraan dringende behoefte bestaat. Men vroeg evenwel of daarbij wel werd gedacht aan de groote uitbreiding der stad. Doet men dit niet, dan zal ook het nieuwe postkantoor binnenkort weer te klein zijn, gelijk reeds vroeger is voorgekomen.

Postkantoor te Leeuwarden. Indien men goed is ingelicht zijn de belemmeringen, welke volgens de Memorie van Antwoord aan de Tweede Kamer aan het maken van een plan voor het postkantoor te Leeuwarden in den weg stonden, thans opgeruimd.

Gaarne zou men vernemen of de aanbesteding van dat gebouw, waarvoor de terreinen reeds twee jaar geleden werden aangekocht, spoedig kan plaats hebben.

Rijkspostspaarbank. Gaarne vernam men het gevoelen van den Minister over de invoering van „Carnets de rente”, over welke zaak met diens ambtsvoorganger van gedachten gewisseld is bij de behandeling der begrooting voor het dienstjaar 1900.

Rijwielen voor boden. Men betoogde de wenschelijkheid om de boden die belast zijn met het bezorgen van telegrammen naar plaatsen, waar geen telegraaf- of telefoonkantoor is gevestigd, van rijwielen te voorzien.

Aldus vastgesteld 16 Januari 1902.

VAN NIEROP.

VAN ALPHEN.

MEINESZ.

'T HOOFT.

SCHIMMELPENNINCK VAN DER OIJE.

VOORLOOPIG VERSLAG DER COMMISSIE VAN RAP- PORTEURS over het ontwerp van wet tot vaststelling van het Xde hoofdstuk der Staatsbegrooting voor het dienstjaar 1902. (2)

Het afdeelingsonderzoek van dit wetsontwerp gaf aanleiding tot de volgende opmerkingen.

Een der leden behield zich voor bij de openbare behandeling dezer begrooting terug te komen op de uitbreiding van ons gezag in Oost-Indië, waartoe hij geene gelegenheid had bij de be-
raadslaging over de Indische begrooting.

Het denkbeeld om de bezetting onzer West-Indische koloniën op te heffen en de troepen door marechaussée te vervangen, vond bij verschillende leden instemming. Ook in de Engelsche West-Indische bezittingen zijn geen troepen.

Anderen gevoelden meer voor bezetting door mariniers. Zij verwezen voor dit voorstel naar hetgeen dienaangaande is opgemerkt in het verslag betreffende hoofdstuk VI der Staatsbegrooting.

Gevraagd werd of ter invoering der nieuwe Indische Mijnwet, een ambtenaar is uitgezonden, omdat deze veel voorbereidende maatregelen vordert, of ook omdat er tegen de invoering ernstige bezwaren zijn gerezen.

De aandacht werd gevestigd op het ontbreken voor het Nederlandsch-Indische leger eener bepaling als bij de wet van 9 April 1897 (*Staatsblad* n°. 83) voor de zee- en landmacht hier te lande is vastgesteld, dat bij veroordeeling tot gevangenisstraf of opneming

in de Rijkswerkinrichtingen de pensioenen worden ingehouden. Dit gemis geeft tot ergerlijke toestanden aanleiding. De Rijkswerkinrichtingen worden, als de gegageerden schulden hebben gemaakt, gebruikt als middel tot herstel van financiën. Naar aanleiding van de mededeeling van den Minister van Justitie in zijne Memorie van Antwoord aan de Tweede Kamer (bladz. 14), dat bij den Minister van Koloniën het voornemen bestaat het onderwerp nader te regelen, meende men op eenigen spoed te mogen aandringen.

Aldus vastgesteld den 16 Januari 1902.

VAN NIEROP.

VAN ALPHEN.

MEINESZ.

'T HOOFT.

SCHIMMELPENNINCK VAN DER OIJE.

VOORLOOPIG VERSLAG DER COMMISSIE VAN RAP- PORTEURS over het ontwerp van wet tot definitieve vast- stelling van de koloniale huishoudelijke begrooting van Suriname voor het dienstjaar 1902. (122)

Het afdeelingsonderzoek van dit wetsontwerp heeft aanleiding gegeven tot de volgende beschouwingen en opmerkingen.

Verscheidene leden vonden in de behandeling dezer begrooting aanleiding nogmaals hunne groote voldoening uit te spreken over het optreden van dezen Minister, die Suriname kent. Men vertrouwde, dat voor die kolonie nog een goede toekomst is weggelegd onder ons bestuur. Na de afschaffing der slavernij scheen alle belangstelling voor deze bezitting verdwenen. Zooals door onderzoek gebleken is, zijn er nog groote schatten aanwezig; slechts zijn er betere middelen van vervoer noodig en aanvoer van werkkrachten.

Nu deze Minister aan het hoofd van het Departement is gekomen, wilde men het uitspreken, dat zijn optreden op hoogen prijs werd gesteld en dat men bereid was de credieten toe te staan die de Minister zou noodig achten tot het in bloei brengen der kolonie.

Van andere zijde werd evenwel opgemerkt, dat blijkens de ingediende begrooting deze Minister geen opwekking noodig heeft tot het daarop brengen van meerdere uitgaven.

Voorts wees men er op, dat het een van de moeilijkste zijden van de taak van een Minister van Koloniën is om eene goede verstandhouding te bewaren met de gouverneurs. Met groot leelwezen had men gezien, dat de Minister zich onlangs had geplaatst op den stoel van den gouverneur. Ook van Surinaamsche zijde is men hier tegen opgekomen. Te meer klemde dit bezwaar, naar men meende, omdat de uitgaaf waarop men het oog had, geen betrekking heeft op een publiek werk van overwegend nut, doch op eene tractementsverhooging.

De Minister zelf zou zich vroeger als gouverneur er ook tegen gekant hebben, indien de Minister van Koloniën eigenmachtig had ingegrepen. Men wenschte hiertegen met ernst te protesteeren. Ook het stelsel van den Minister, waarvan hij bij het overnemen van de verschillende verhoogingen en nieuwe uitgaven is uitgegaan, dat niet behoort te worden geschrapt, wanneer het uitgaven geldt, waaromtrent niet met zekerheid door hem kan worden aangetoond, dat zij inderdaad onnoodig zijn, vond bij deze leden geen instemming. Men heeft gesproken over de autonomie der kolonie, doch deze kan alleen ongeschonden gehandhaafd worden, zoolang zij geen financieele steun noodig heeft. Is dit wel het geval, dan moet noodzakelijkerwijze iets van die autonomie worden ingeboet. Daarom moet op de begrooting niet meer worden toegestaan dan het strikt noodige. Men kon zich zeer goed voorstellen, dat de Minister eenige voorliefde voor deze kolonie gevoelde, maar die voorliefde mocht niet te ver gaan.

Hiertegenover werd evenwel nader aangevoerd, dat het hier een bijzonder geval geldt. Wanneer twee personen hetzelfde doen